

Հարգելի՛ ընթերցող,

Արցախի Երիտասարդ Գիտնականների և Մասնագետների Միավորման (ԱԵԳՄՄ) նախագիծ հանդիսացող **Արցախի Էլեկտրոնային Գրադարանի** կայքում տեղադրվում են Արցախի վերաբերյալ գիտավերլուծական, ճանաչողական և գեղարվեստական նյութեր՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով: Նյութերը կարող եք ներբեռնել ԱՆՎՃԱՐ:

Էլեկտրոնային գրադարանի նյութերն այլ կայքերում տեղադրելու համար պետք է ստանալ ԱԵԳՄՄ-ի թույլտվությունը և նշել անհրաժեշտ տվյալները:

Շնորհակալություն ենք հայտնում բոլոր հեղինակներին և հրատարակիչներին՝ աշխատանքների էլեկտրոնային տարբերակները կայքում տեղադրելու թույլտվության համար:

Уважаемый читатель!

На сайте **Электронной библиотеки Арцаха**, являющейся проектом **Объединения Молодых Учёных и Специалистов Арцаха (ОМУСА)**, размещаются научно-аналитические, познавательные и художественные материалы об Арцахе на армянском, русском и английском языках. Материалы можете скачать БЕСПЛАТНО.

Для того, чтобы размещать любой материал Электронной библиотеки на другом сайте, вы должны сначала получить разрешение ОМУСА и указать необходимые данные.

Мы благодарим всех авторов и издателей за разрешение размещать электронные версии своих работ на этом сайте.

Dear reader,

The Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh (UYSSA) presents its project - **Artsakh E-Library** website, where you can find and download for FREE scientific and research, cognitive and literary materials on Artsakh in Armenian, Russian and English languages.

If re-using any material from our site you have first to get the UYSSA approval and specify the required data.

We thank all the authors and publishers for giving permission to place the electronic versions of their works on this website.

Մեր տվյալները – Наши контакты - Our contacts

Site: <http://artsakhib.am/>

E-mail: info@artsakhib.am

Facebook: <https://www.facebook.com/www.artsakhib.am/>

ВКонтакте: <https://vk.com/artsakhiblibrary>

Twitter: <https://twitter.com/ArtsakhELibrary>

ՀՀ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

«ՉԱՆԳԵՉՈՒԻԻ
ՊՂՆՁԱՄՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԿՈՄԲԻՆԱՏ» ՓԲԸ

ԱՐՑԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՄ)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՑԱԽ

SCIENTIFIC
ARTSAKH

НАУЧНЫЙ
АРЦАХ

№ 1, 2018

Հիմնադիր – Founder – Учредитель:
ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՍՈՒՍԱՐԱՆ (ԵՊՀ)
YEREVAN STATE UNIVERSITY (YSU)
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ (ЕГУ)
www.y-su.am

Հրատարակիչ – Publisher - Издатель:
ԱՐՅԱԽԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ (ԱԵԳՄՍ)
UNION OF YOUNG SCIENTISTS AND SPECIALISTS OF ARTSAKH (UYSSA)
ОБЪЕДИНЕНИЕ МОЛОДЫХ УЧЁНЫХ И СПЕЦИАЛИСТОВ АРЦАХА (ОМУСА)
www.aegmm.org

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՅԱԽ

SCIENTIFIC ARTSAKH

НАУЧНЫЙ АРЦАХ

№1, 2018

*Նվիրվում է Հայաստանի առաջին Հանրապետության 100-րդ, Արցախյան շարժման 30-րդ ու
Էրեբունի-Երևանի հիմնադրման 2800-րդ ամյակներին*

*Dedicated to the 100th anniversary of the First Republic of Armenia, the 30th anniversary
of the Artsakh movement and the 2800th anniversary of the founding of Erebuni-Yerevan*

*Посвящается 100-летию Первой Республики Армения, 30-летию Арцахского движения и
2800-летию основания Эребуни-Ереван*

ԱԵԳՄՍ – UYSSA – ОМУСА
ԵՐԵՎԱՆ – YEREVAN – ЕРЕВАН
2018

*Չրատարակության Է երաշխավորվել Երևանի պետական Չամալսարանի գիտական խորհրդի թիվ 2/8.8 առ 29.11.2018թ. որոշմամբ
 Рекомендовано к публикации решением учёного совета №2/8.8
 от 29.11.2018г. Ереванского государственного университета
 Recommended for publication by the Yerevan State University
 Academic Council Decision №2/8.8 of November 29, 2018*

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՐԴ

Նախագահ՝ ԵՊՂ ռեկտոր, ՉՉ ԳԱԱ թղթակից անդամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
Արամ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

Անդամներ՝

ԱՎԱԳՅԱՆ Արծրուն, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԱՎԱՆԵՍՅԱՆ Չրանտ, հոգեբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԲԱԲԱՅԱՆ Դավիթ, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԲԱԼԱՅԱՆ Վահրամ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳԱԼՍՏՅԱՆ Խաչիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԳՅՈՒԼԱՄԻՐՅԱՆ Զուլիխան, մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԳՐՈՒՉԴԵՎ Վլադիսլավ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Կոստրոմա, ՌԴ)
 ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ Գևորգ, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ Արման, պատմական գիտությունների դոկտոր, դոցենտ
 ԺԵՅՄՈ Մարտիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Օլշտին, Լեհաստան)
 ԼԱՊԵՎԱՎ Վալենտինա, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Մոսկվա, ՌԴ)
 ԼՈՒԽՏԵՐՅԱՆԴՑ Օտտո, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Չամբուրգ, Գերմանիա)
 ՉՈՎՍԵՓՅԱՆ Մուշեղ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՂԱԶԻՆՅԱՆ Գագիկ, ՉՉ ԳԱԱ ակադեմիկոս, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
 ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ Աշոտ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՄԻՆԱՅԱՆ Էդիկ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ Կարեն, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
 ՍԱՐԳՅԱՆ Չայկ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
 ՎԱՍԿՈՎ Մաքսիմ, սոցիոլոգիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր (Դոնի Ռոստով, ՌԴ)
 ԶԵՌՅԱՆ Գարիկ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
 ԶՈՉԱՐՅԱՆ Տիգրան, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Գլխավոր խմբագիր՝ իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ **Ավետից ՉԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ**

Գիտական Արցախ, №1, 2018, Երևան, «ԱԵԳՄՍ» հրատ., 2018, 448 էջ:
 Scientific Artsakh, №1, 2018, Yerevan, «UYSSA» publ., 2018, 448 pages.
 Научный Арцах, №1, 2018, Ереван, Изд. «ОМУСА», 2018, 448 страниц.

«Գիտական Արցախ» պարբերականի 1-ին համարում տեղ են գտել հայկական արդի հիմնախնդիրներից մեկի՝ պետականության վերաբերյալ Չայաստանը, Արցախը, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները, Գերմանիան, Լեհաստանը և Բելառուսը ներկայացնող հեղինակների գիտական աշխատանքները:

Գիտական պարբերականում գետեղված են նաև Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորման ու Երևանի պետական համալսարանի կողմից 2018թ. սեպտեմբերի 13-16-ը Ստեփանակերտում համատեղ կազմակերպված «Չայոց պետականության անցյալը, ներկան ու ապագան» 3-րդ միջազգային երիտասարդական գիտաժողովի լավագույն գիտական հոդվածները:

The first issue of «Scientific Artsakh» journal comprises the scientific works of authors from Armenia, Artsakh, the United States of America, Germany, Poland and Belarus on one of the most urgent problems for Armenians – the statehood. The publication also contains the best scientific articles of the 3rd international youth scientific conference «The past, present and future of the Armenian statehood», jointly organized by the Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh and Yerevan State University on September 13-16, 2018 in Stepanakert.

В первом номере журнала «Научный Арцах» нашли место научные работы авторов из Армении, Арцаха, Соединенных Штатов Америки, Германии, Польши и Беларуси по одной из актуальных для армян проблем – государственности.

В издании размещены также лучшие научные статьи 3-ей международной молодежной научной конференции «Прошлое, настоящее и будущее Армянской государственности», совместно организованной Объединением молодых учёных и специалистов Арцаха и Ереванским государственным университетом 13-16 сентября 2018 года в Степанакерте.

EDITORIAL COUNCIL

Chairman: Aram SIMONYAN, Rector of YSU, NAS RA Associate Member, Doctor of History, Professor

Members:

AVAGYAN Artsrun, Doctor of Philology, Professor
AVANESYAN Hrant, Doctor of Psychology, Professor
BABAYAN David, Doctor of History, Associate Professor
BALAYAN Vahram, Doctor of History, Professor
DANIELYAN Gevorg, Doctor of Law, Professor
GALSTYAN Khachik, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
GHAZINYAN Gagik, Academician of NAS RA, Doctor of Law, Professor
GRUZDEV Vladislav, Doctor of Law, Professor (Kostroma, Russia)
GYULAMIRYAN Julieta, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
HOVSEPYAN Moushegh, Doctor of Philology, Professor
KERYAN Garik, Doctor of Political Sciences, Professor
KOCHARYAN Tigran, Doctor of Political Sciences, Professor
LAPAEVA Valentina, Doctor of Law, Professor (Moscow, Russia)
LUCHTERHANDT Otto, Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
MARKOSYAN Ashot, Doctor of Economic Sciences, Professor
MINASYAN Edik, Doctor of History, Professor
NERSISYAN Karen, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
SARGSYAN Hayk, Doctor of Economic Sciences, Professor
VASKOV Maksim, Doctor of Sociology, Professor (Rostov-on-Don, Russia)
YEGHIAZARYAN Arman, Doctor of History, Associate Professor
ZEJMO Marek, Doctor of Political Sciences, Professor (Olsztyn, Poland)

Editor-in-Chief: Avetik HARUTYUNYAN, Candidate of Law, Associate Professor

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Председатель: ректор ЕГУ, член-корреспондент НАН Республики Армения, доктор исторических наук, профессор Арам СИМОНЯН

Члены:

АВАГЯН Арцрун, доктор филологических наук, профессор
АВАНЕСЯН Грант, доктор психологических наук, профессор
БАБАЯН Давид, доктор исторических наук, доцент
БАЛАЯН Ваграм, доктор исторических наук, профессор
ВАСЬКОВ Максим, доктор социологических наук, профессор (Ростов-на-Дону, Россия)
ГАЛСТЯН Хачик, доктор политических наук, доцент
ГРУЗДЕВ Владислав, доктор юридических наук, профессор (Кострома, Россия)
ГЮЛАМИРЯН Джульетта, доктор педагогических наук, профессор
ДАНИЕЛЯН Геворг, доктор юридических наук, профессор
ЕГИАЗАРЯН Арман, доктор исторических наук, доцент
ЖЕЙМО Марек, доктор политических наук, профессор (Ольштын, Польша)
КАЗИНЯН Гагик, академик НАН РА, доктор юридических наук, профессор
КЕРЯН Гарик, доктор политических наук, профессор
КОЧАРЯН Тигран, доктор политических наук, профессор
ЛАПАЕВА Валентина, доктор юридических наук, профессор (Москва, Россия)
ЛЮХТЕРХАНДТ Отто, доктор юридических наук, профессор (Гамбург, Германия)
МАРКОСЯН Ашот, доктор экономических наук, профессор
МИНАСЯН Эдик, доктор исторических наук, профессор
НЕРСИСЯН Карен, кандидат экономических наук, доцент
ОВСЕПЯН Мушег, доктор филологических наук, профессор
САРГСЯН Гайк, доктор экономических наук, профессор

Главный редактор: кандидат юридических наук, доцент Аветик АРУТЮНЯН

*Տպագրվում է ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության աջակցությամբ
Is published with the support of the Ministry of Sport and Youth Affairs of the Republic of Armenia
Публикуется при поддержке Министерства спорта и по делам молодежи Республики Армения*

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՊԱՐԱՏԻ ԶԱՐԳՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԵՐԿՊԱԼԱՏ ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻԾԵԱՆՈՒԹՅԱՄԲ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄՈՒՄ

ԳՈՐԳԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

Նորագույն քաղաքագիտական միտքը՝ պայմանավորված տեղեկատվական դարի հրամայականներով, վերաբժևորում է պետության տեղին և դերին վերաբերող հայեցակարգերը:

Տեխնոլոգիաները, հասանելի տեղեկատվության անսահմանափակ ծավալները, հաղորդակցման միջոցների բազմազանությունն ու արագությունը շահադրդում են ժամանակակից մարդուն անընդհատ արդիականանալ՝ դառնալով մրցունակ միջազգային աշխատանքի շուկայում: Սա այն դարաշրջանն է, երբ յուրաքանչյուրը՝ արդյունավետ օգտագործելով սեփական մտավոր հնարավորությունները, միջոցներն ու կապերը, իզորու է ստեղծել հանրային բարիք: XXI դարում մարդը տիրապետում է մեծ **արագություններին**, որը տրամադրում է անհամեմատ շատ ժամանակ ինքնակրթվելու և հմտությունները կատարելագործելու համար: Դրա շնորհիվ քաղաքացին հնարավորություն ունի սոցիալականացվել և լինել հանրային շարժունակ՝ իրականացնելով կարգավիճակի արագ փոխակերպում ոչ միայն ուղղահայաց, այլև հորիզոնական շարժընթացով: Նկատի ունենալով վերոգրյալ, կարող ենք փաստել, որ XXI դարի աշխարհաքաղաքական գործընթացները, տնտեսությունը, գաղափարախոսությունները, պետությունը նույնանում են ևս մեկ հատկանիշով՝ մարդակենտրոնությամբ: Սա է պատճառը, որ քաղաքատնտեսության և պետության սոցիալ-հումանիտար նշանակությունը բարոյապես մաշվել են: Ուստի տեսաբանների մի հոծ զանգված կարծում է, որ պետությունը ենթարկվում է Էրոզիայի: Ոմանք էլ հիմնավորում են, որ պետությունը ենթարկվում է կերպափոխումների և վերածնունդների. այսինքն, բոլոր նախկին հարցերը մնացել են, պարզապես փոխվում են պատասխանները:

Քաղաքական ազգը՝ ինքնորոշվելով սեփական քաղաքակրթամշակութային սահմաններում, ինստիտուցիոնալացվում է: Այդ ինստիտուցիոնալացումը կոչված է, ոչ միայն կանոնակարգելու հանրային գործընթացները, հաստատելու յուրօրինակ բարոյաիրավական ընդհանուր մթնոլորտ և արտաքին ու ներքին մարտահրավերներին միասնաբար պատասխանելու ռազմավարություն, այլև պետք է կարողանա լինել «ժամանակի մեքենա», որը պետականաշեն հանրույթին իր էթնոգենետիկ կոդով և քաղաքակրթական արժեհամակարգով հանդերձ կթեղափոխի ապագա: Միով բանիվ պետականաշինությունը մարդու կենսասոցիալական տիպին բնորոշ վարքատիպ է, քանի որ այն զարգացած բանականության կողմից ինքնապաշտպանության բնագոյը բավարարելուն միտված ռացիոնալ և համակարգված գործողությունների շարք է:

Աշխարհում ոչ մի պետություն չի ապրում ներկայով: Անգամ այժմյան բարեկեցիկ երկրների ցոփ ու շվայտ ներկան, այդ երկրների մի ինչ-որ հեռավոր կամ ոչ այնքան հեռու անցյալի ռազմավարական ծրագիրն է, որին հասել են ժամանակի թելադրած իրավիճակներում տակտիկական լուծումների միջոցով: Սակայն զարգացած պետությունների ներկան հարցականի տակ չի դնում այդ պետության գոյության նպատակահարմարությունը, քանի որ բացի նյութական բարեկեցությունը պետութենները շարունակում են կատարել իրենց կարևորագույն ֆունկցիան՝ ապագայի պլանավորումն ու ազգի հարատևությունը ժամանակի մեջ: Այդ ընթացքը միտված է ոչ միայն նյութական բարեկեցության էլ ավելի բարձր մակարդակի նվաճմանը, այլև այնպիսի ոչ նյութական իդեալներին հասնելուն, ինչպիսիք են

ժողովրդավարությունը, գիտությունը, մշակույթը, արդարությունն ու վստահությունը:

Պետության դեպի ապագա ընթացքը ակնառու է պետական բյուջեների հաստատման գործընթացում, որի ընթացքում հաշվարկվում են առկա միջոցները, կանխատեսվում են ապագա տնտեսական, քաղաքական, հումանիտար, ազգագրական, կլիմայական և այլ բազմաթիվ ռիսկեր պարունակող ու մեծամասամբ անկանխատեսելի չափորոշիչներ: Այսինքն արդեն գոյություն ունեցող միջոցները հաշվարկվում և բաշխվում են ապագայի համար: ոչ թե ներկայի:

Պետության գենեզիսի տեսությունները պատասխանում էին «Ի՞նչ», «Ինչու՞» և «Ինչպե՞ս» հարցերին: Այսօր ժամանակակից քաղաքագիտությունը այդ հարցերին ավելացրել է նաև «Յանուն ինչի՞» հարցը: Եթե նախկինում բավարար էր կանոնակարգել պետության տիպը՝ պատասխանելով «Ի՞նչ» հարցին, սահմանել այս կամ այն գոյաբանական հիմնախնդիրների լուծման առաքելությունը՝ պատասխանելով «Ինչու՞» հարցին, որոշել նախորդ հարցադրումների պատասխաններից ածանցյալ գործիքակազմն ու քաղաքականությունը՝ պատասխանելով «Ինչպե՞ս» հարցին, ապա այսօր շատ կարևոր է նաև պատասխանել թե ո՞րն է այն արժեքը որին պետք է ծառայի այդ պետությունը (Յանուն ինչի՞): Այդ հիմնահարցը իր մեջ պարունակում է, ոչ միայն պետականակերտ քաղաքակրթության արժեքաբանական հիմքը, այլև ապագայում գտնվող այն հեռավոր ափը, դեպի ուր ընթանում է պետության նավը: Այս համատեքստում կարևոր նաև այն թե ի՞նչ համամարդկային արժեհամակարգի և ներհանրային ու միջհանրային համակեցության ինչպիսի կանոնների կրողն է ազգ-պետությունը, ինչպես նաև ինչպիսի արթետիկային ընկալում է ձևավորում հարևանների և միջազգային հանրության պատկերացումներում:

Պատմությունից գիտենք, որ ժողովրդավարական արժեհամակարգը ընկած է հայկական պետականության հիմքում, քանի որ այն հայ ազգի արժեքաբանական հիմքերից մեկն է: Յազարամյակներ ի վեր հայ ազգը իր պետականաշեն քաղաքականության մեջ հատուկ տեղ է հատկացրել պետական կառավարմանը համազգային լայն մասնակցային հնարավորության ինժեռմանը, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների զարգացման շնորհիվ երկրի վարչատարածքային միավորների իրավասությունների ընդլայնմանը:

Յայոց արքա Արտաշես Բարեպաշտը (մ.թ.ա. 189-160 թթ.), Յայքում իրականացրել է լայնածավալ բարեփոխումներ, որի արդյունքում արդիականացվեց թագավորության վարչատարածքային կառուցվածքը և երկիրը ստորաբաժանվեց 120 շրջանների՝ դրան զուգահեռ սահմանելով պետության պաշտպանությունը արդյունավետ կազմակերպող չորս բղեշխություններ. «Ընդ իրավաքաղաքական, տնտեսական, մշակութային, կրոնաքարհոգմատիկ երաշխավորությամբ Արտաշես արքայի Մեծ Յայքում հավասարակշռություն հաստատվեց ընկերային համակեցության ամենատարասեռ միավորների միջև՝ տոհմիկ ավագանի, ծառայողական ավագանի, քրմություն, քաղաքային համայնք, գյուղական համայնք: Նման բարդ ու համալիր հասարակաշինական ծրագիր իրագործելիս Արտաշես արքան, անտարակույ միայնակ չէր: Յելենիստական իշխանական փորձը հուշում է, որ կողքին տարաստիճան բարեկամները, մերձավորները և ընկերներն էին: Եվ ընդհանրապես՝ արքունիքը»:

Ակրնհայտ է, որ հնուց Յայաստանում շեշտադրվում էր արդյունավետ և կազմակերպված տեղական ինքնակառավարման մարմինների դերը, որը 21-րդ

¹ **Ստեփանյան Ա.:** Պատմության կերպափոխումները Մեծ Յայքում. Գիրք Ա, Արտաշիսյան դարաշրջան: Երևան. Արագիս տաշենց - Փրինթինֆո: 2012, 61 էջ:

դարում հանդիսանում է ժողովրդավարական կարգի կարևորագույն բաղկացուցիչներից մեկը:

Նկատի ունենալով վերոգրյալը օգտակար կլինի համակողմանի ուսումնասիրության ենթարկել վարչատարածքային բաժանման դաշնային ձևը, քանի որ խորհրդարանական կարգերի հաստատման պայմաններում, ՀՀ վարչատարածքային կառուցվածքի արդիականացումը Հայաստանը դուրս կբերի նոր ուղեծիր, որի շրջանակում հնարավոր կլինի կառուցել ավելի ուժեղ պետություն:

Հաշվի առնելով այն, որ գործող Սահմանադրությամբ ՀՀ Նախագահը՝ այլևս չունի սահմանադրաիրավական որևէ լծակ պետական իշխանության հավասարակշռությունը վերահսկելու համար, Անհրաժեշտ է ձևավորել ներկայացուցչական վերահսկողություն: Խնդիրն այն է, որ միապալատ խորհրդարանի պայմաններում այդ վերահսկողությունը չի կարող լինել օբյեկտիվ:

Ուստի Դաշնության երկմակարդակ կառավարման համակարգը, հնարավորություն կնձեռի Հայաստանին ոչ միայն զարգացնել արդյունավետ տեղական ինքնակառավարման համակարգ՝ հիմնվելով պատմական արժեհամակարգի վրա և հաստատելով մարդակենտրոն, ժողովրդավարական և ռեգիոնալ առանձնահատկությունների շեշտադրմամբ պետական կառավարում, այլև ձևավորել երկպալատ պառլամենտարիզմ, որի երկրորդ պալատը կվերահսկի ու կհավասարակշռի պետության իշխանությունը՝ պահպանելով Սահմանադրական կարգի կենսունակությունը:

Այն իր մեջ ներառում է ինտեգրացիոն հսկայածավալ ներուժ, որի դրոշի ներքո կրկին կվերամիավորվի Արցախը՝ պահպանելով 27 ամյա պետականության այն բաղադրիչները, որոնք դեֆակտո ունի այսօր:

Արտաքին և ներքին մարտահրավերները ժամանակի ընթացքում կրում են քանակական և որակական փոփոխություններ, ուստի Ազգային շահերի արդիականացման գործընթացը չպետք է կանգ առնի:

Հայաստանի ազգային շահերը ծառայում են ազգային անվտանգության և պատմական հայրենիքում հայ ազգի բնականոն կեցության նպատակներին: Բազմադարյա կենսափորձ ունեցող հայ ազգը բազմիցս համոզվել է, որ ազգային անվտանգության ապահովման համար չկա ավելի հուսալի և կայուն միջոց, քան ինքնիշխան պետությունն է:

Դա է պատճառը, որ հայ ազգը իր գոյության ակունքներից ի վեր միշտ ունեցել է պետականություն, իսկ դրա բացակայության պարագայում, երբեք բաց չի թողել պատմական շանսը ազատությունը կրկին վերանվաճելու համար, անգամ, եթե դա զուգորդվել է թանկ կորուստներով:

Հայ ազգը եղել և մնում է քաղաքական ազգ, անգամ պետականության կորստի պայմաններում հայերը ծանրակշռի պետական, գիտական, ռազմական և մշակութային դեր են կատարել Հայաստանը նվաճած կայսրությունների ծիրում:

Վերոգրյալը հիմք է տալիս պնդելու, որ պետականաշեն հատկանիշը հայ ազգին բնութագրող բազմաթիվ չափորոշիչներից մեկն է, մենք միշտ եղել ենք, կանք ու կմանք սեփական ճակատագիրը ինքնակամ տնօրինելու կամք ունեցող ազգ:

Այս ամենը նկատի ունենալով՝ մենք պետք է կարողանանք, դուրս գալ հին կարծրատիպերից, և առայժմ, գոնե տեսականորեն հասկանանք թե որքանով է արդիական հայկական պետության միատարր տիպը, այսինքն, Մերձավոր Արևելքում ստեղծված նոր իրավիճակում, որքանով է արդյունավետ Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման առկա ձևը:

Արցախի Հանրապետությունը ենթակա չէ մասնատման, տրոհման, կամ ինքնիշխանության վերանայման. Այն չի կարելի վերածել մարզ Հայաստանի

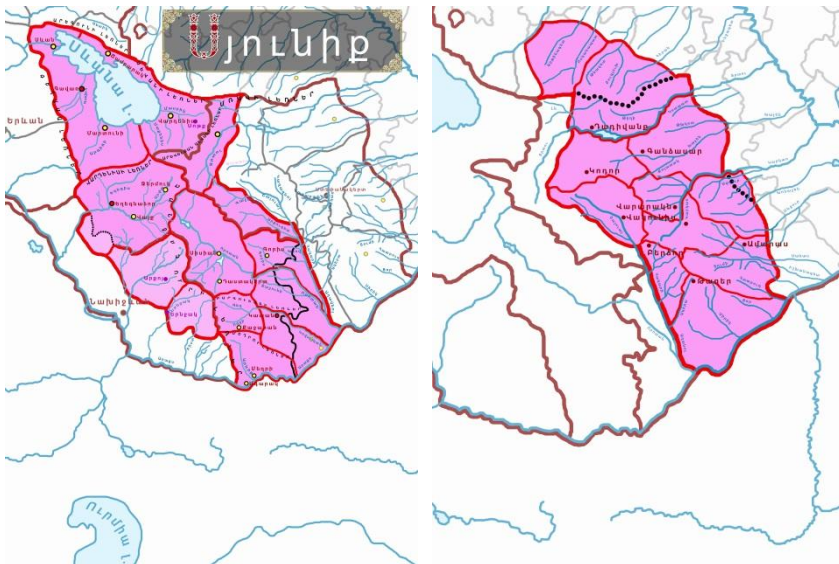
¹ <http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=102510>

Հանրապետության կազմում: Դրա արդյունքում կթուլանա հայկական հավաքական պետականությունը: Ուստի ելնելով այն հայեցակարգից, որ վաղ թե ուշ Արցախը պետք է դառնա մայր Հայաստանի մասը՝ ընդունելի կլինի, եթե այն դառնա Հայաստանի Հանրապետության մաս՝ պահպանելով պետականությանը բնորոշ բոլոր ատրիբուտները, որոնք առկա են այսօր: Քանի որ միատարր պետությունների կազմում չեն կարող լինել պետությանը մոտ իրավասություններով և ինքնիշխանությամբ սուբյեկտներ, ապա պետության ձևը պետք է վերափոխվի դաշնային համակարգի:

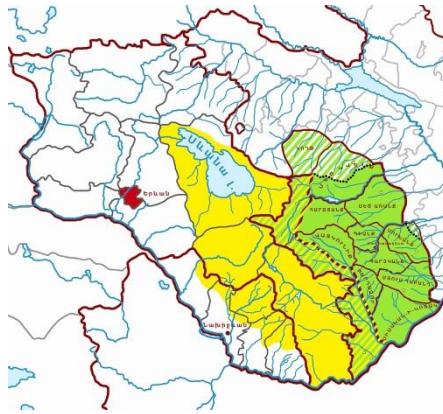
Ժամանակակից հայկական պետությունը գրեթե ամբողջական տարածքներով կարող է վերականգնել Սյունիքի և Արցախի նահանգները (Տե՛ս քարտեզ 1), ընդ որում Արցախը որպես Հանրապետություն¹: Մասամբ հնարավոր կլինի վերականգնել Այրարատ, Գուգարք և Գարդման նահանգները: Այսպիսով Հայաստանի Դաշնային Հանրապետության վարչատարածքային սուբյեկտները կդառնան Նահանգները, Հանրապետությունը, ինչպես նաև նահանգի կարգավիճակ ունեցող քաղաքները իրենց վարչատարածքային միավորներով՝ գավառներով:

Հետևաբար Արցախի Հանրապետությունը կարող է պատերազմի միջոցով ամրագրված սահմաններով հանդերձ, միջազգային իրավունքի նորմերին համապատասխան, ինքնորոշվել և դառնալ Հայաստանի մաս, այսինքն հայկական պետության կազմում Արցախի Հանրապետության կարգավիճակով: Դրա համար անհրաժեշտ կլինի Հայաստանում հաստատել նոր Սահմանադրություն, որը Հայաստանի Հանրապետությունը կհռչակի որպես դաշնային Հանրապետություն:

Քարտեզ 1

¹ <http://www.nankr.am/hy/1838>

192 ճանաչված պետությունների¹ թվաքանակի աճ երկրորդ հայկական պետության միջոցով դժվար թե արձանագրվի. 150 000 հայության ձայնը որևէ մեկը հաշվի չի առնի այն պարագայում, երբ արդեն իսկ գոյություն ունի միջազգային իրավունքի սուբյեկտ հանդիսացող մեկ հայկական պետություն:

Բացի դա բազմաթիվ ռազմաքաղաքական խնդիրներ ունեցող Հայաստանին ՄԱԿ-ում երկրորդ օժանդակող, լրացուցիչ ձայնով օժտելը արգելափակվելու է տարբեր հարթություններում և սա նաև այն ատճառով, որ Հայաստանը դեռևս շարունակում է միջազգային հանրության աչքում մնալ Ռուսաստանի, այն է թե Արևմուտքի արդեն իսկ բացահայտ հակառակորդի, կամակատար:

Արդեն 27 տարի է, ինչ դեֆակտո Հայաստանը Դաշնություն է, ունենալով իր կազմում Արցախի Հանրապետություն. Արցախում բնակվող մեր հայրենակիցները ունեն Հայաստանի Հանրապետության անձնագրեր, շրջանառվող փողը դրամն է, պաշտպանությունը իրականացվում է ամբողջական տրամաբանությամբ և ողջ հայկական ներուժով, տեղի է ունենում վերնախավի ազատ շրջանառություն և այլն:

Փաստացի ունենք Դաշնություն, սակայն ներկայանում ենք իբրև միատարր պետություն և միջազգային հանրությունից պահանջում ենք այն, ինչը դժվար թե երբևէ իրականանա: Մինչդեռ, միջազգային հանրությունը ավելի իրակտեսական կհամարի Արցախի Հանրապետության ինտեգրումը Հայաստանին, խուսափելով տարածաշրջանի հավելյալ մանրացման տնտեսապես ոչ շահավետ և դժվարին բաղաբանականությունից:

Հարցի մյուս կողմը վերաբերում է ռազմավարական ապագային:

Ես պատկանում եմ այն վերլուծաբանների շարքին, որոնք չեն թաքցնում այն թեզը, որ քանի գոյություն ունի Ադրբեջանը Հայաստանի ներկան և ապագան վտանգված է լինելու: Ուստի Ադրբեջանը ենթակա է կազմաքանդման մասնատման միջոցով:

Եթե դա հաջողվի, ապա Ադրբեջանը կփշրվի Ավարստանի (դա հին Աղվանքն է), Թալիշ-Մուղանյան Հանրապետության (իր Լեւքորան մայրաքաղաքով), Լեզգիստանի, ինչպես նաև Բաքվի, կամ Ափշերոնի թաթարական ինքնավար մարզի: Կլինեն նորաստեղծ միավորներ, որ հնարավորություն կստանան ներառվելու Հայաստանի Դաշնային Հանրապետության կազմում:

Ցանկացած Սահմանադրություն, իր մեջ պետք է ունենա ոչ միայն ռացիոնալ մեր առօրյա կյանքը և գործող կարգը բնութագրող դրույթներ, այլև պրակտոպիստական, որոշ դեպքերում էլ ուտոպիստական նորմ ցանկություններ: Ուստի վարչատարածքային բաժանման դաշնային ձևը հնարավորություն է

¹ <http://www.un.org/ru/member-states/>

ընձեռում տեսական ապագայում երկրի քաղաքական, մշակութային և քաղաքակրթական սահմանների ընդարձակում կողմնացույցի բոլոր ուղղություններով, Ընդհուպ մինչև Մեծ Հայքի սահմանների վերականգնում: Այս պարագայում մեզ կմնա լուծել երեք խնդիր, դեմոգրաֆիական, տնտեսական և դիվանակիտական, քանի որ իրավաքաղաքական համակարգը լիովին պատրաստ կլինի Մեծ Նպատակների իրագործմանը:

Գուրգեն Սիմոնյան

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՊԱՐԱՏԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՅԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ԵՐԿՊԱԼԱՏ ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՍԲ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄՈՒՄ

Բանալի բառեր՝ արդարություն, ազգ, պետություն, դաշնություն, պառլամենտական ժողովրդավարություն, համախմբում

Հազարամյակներ ի վեր հայերը, իբրև քաղաքական ազգ, առանձնացել են կենտրոնաստեղծ քաղաքականությամբ՝ դիմակայելով և չհամակերպվելով օտար բւեռների կողմից Հայաստանը բռնի պրովինցիալացնելու նկրտումներին:

Կարևոր է հայկական պետության զարգացման շուրջ հեռանկարային ռազմավարության կառուցակարգումը, որը հնարավորություն կընձեռի պետական ապարատին իրականացնել խելացի կառավարում և տակտիկական ճիշտ որոշումների ընդունում:

Այս համատեքստում առաջարկվում է Հայաստանում վարչատարածքային և կառավարչական դաշնային համակարգի ներդրումը, որը հայկական քաղաքակրթությանը հնարավորություն կնձեռի՝ հնարավոր բազմազանության մեջ զարգացնելով պետական ինստիտուտները, ոչ միայն պատասխանել Նոր սերնդի մարտահրավերներին, այլև հարկ եղած դեպքում հանդես գալ սեփական ազգային շահերը սպասարկող մարտահրավերներով:

Gurgen Simonyan

THE PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT OF THE STATE APPARATUS OF THE REPUBLIC OF ARCAKH IN THE ARMENIAN FEDERAL STATE WITH BICAMERAL LEGISLATIVE STRUCTURE.

Key words: *justice, nation, state, federation, parliamentary democracy, consolidation*

For millennia, Armenians as a political nation have focused on a centrally-oriented policy, resisting and unwilling to tolerate the invasion of Armenia by foreign poles.

In this regard, it is important to build a perspective strategy for the development of the Armenian State, which will enable the state apparatus to carry out intelligent management and make tactically correct decisions.

Given that the federal administrative and managerial model of Armenia is offered to be introduced, which enabling Armenian civilization to develop state institutions in a variety of ways, will not only answer the challenges of the new generation, but also respond the challenges that serve their own national interests.

Гурген Симонян
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО АППАРАТА
РЕСПУБЛИКИ АРЦАХ В СОСТАВЕ ФЕДЕРАТИВНОГО АРМЯНСКОГО
ГОСУДАРСТВА С ДВУХПАЛАТНЫМ ОРГАНОМ
ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ

Ключевые слова: *справедливость, нация, государство, федерация, парламентская демократия, консолидация*

На протяжении тысячелетий армяне, как политическая нация, выделялись политикой создания собственного центра, не адаптируясь и противостоя намерениям насильственной провинциализации Армении со стороны чужих полюсов влияния.

В этом плане важно построить в рамках развития армянской государственности стратегию перспективного будущего, что позволит государственному аппарату осуществлять умную политику и принимать правильные тактические решения.

Учитывая это, предлагается внедрить в Армении федеральную форму государственного устройства, модернизируя и административно-территориальное устройство, и модель управления страной. Это предоставит новые возможности армянской цивилизации, совершенствуя плюралистические государственные системы, не только равнозначно отвечать на вызовы нового поколения, но и в случае необходимости самим инициировать вызовы в собственных национальных интересах.

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԶԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS
СВЕДЕНИЕ ОБ АВТОРАХ

1. **Աթիկյան Մանե** - ԶՅ Պետական կառավարման ակադեմիայի (ԶՅ ՊԿԱ) ասպիրանտ
Atikyan Mane - PhD student, Public Administration Academy RA (PAA RA)
Атикян Мане - аспирант Академии государственного управления Республики Армения (АГУ РА)
E-mail: a_mane77@yahoo.com
2. **Առաքեյան Արսեն** – Զայ-ռուսական համալսարանի (ՅՌՅ) դասախոս, արվեստագիտության թեկնածու
Arakeyan Arsen - Lecturer, Armenian-Russian University (ARU), PhD in Art Science
Аракелян Арсен – преподаватель Российско-армянского университета (РАУ), кандидат искусствоведения
E-mail: arsarm2001@yahoo.com
3. **Ասատրյան Բագրատ** – Երևանի պետական համալսարանի (ԵՊՀ) դասախոս, ԶՅ ԿԲ Նախկին նախագահ, տ.գ.թ., դոցենտ
Asatryan Bagrat – Lecturer of Yerevan State University (YSU), former Chairman of the RA Central Bank, Candidate of Economics, Associate Professor
Асатрян Баграт – преподаватель Ереванского государственного университета (ЕГУ), бывший председатель ЦБ РА, к.э.н., доцент
E-mail: b_asatryan@yahoo.com
4. **Ավագիմյան Նարինե** - Արցախի գիտական կենտրոնի հայցորդ
Avagimyan Narine – PhD student, Scientific Centre of Artsakh
Авагимян Нарине - соискатель Научного центра Арцаха
E-mail: narine.avagimyan.92@mail.ru
5. **Ավագյան Գայանե** - ԵՊՀ Ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի ասպիրանտ
Avagyan Gayane – PhD student, Faculty of Journalism, YSU
Авагян Гаянэ - аспирант факультета журналистики ЕГУ
E-mail: gayaneavakyan@gmail.com
6. **Ավանեսյան Նարինե** – Արցախի պետական համալսարանի (ԱրՊՀ) ֆինանսահաշվային ամբիոնի վարիչ, ԱԵԳՄՄ անդամ, տ.գ.թ., դոցենտ
Avanesyan Narine – Head of the chair of finance and accounting, Artsakh State University (ASU) member of UYSSA, Candidate of Economics, Associate Professor
Аванесян Нарине - заведующая финансово-учетной кафедрой АрГУ, член ОМУСА, к.э.н., доцент
E-mail: nara44@yandex.ru
7. **Ավանեսյան Իսկուհի** - ԱրՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ, պ.գ.թ.
Avanesyan Iskuhi – Lecturer of ASU, Candidate of History, member of UYSSA
Аванесян Искуи – преподаватель АрГУ, к.и.н., член ОМУСА
E-mail: iskuhi82@mail.ru

8. **Ավանեսով Հովիկ** – Մեսրոպ Մաշտոց համալսարանի (ՄՄՍ) դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ
Avanesov Hovik - Lecturer of Mesrop Mashtots University (MMU), member of UYSSA
Аванесов Овик - преподаватель Университета Месроп Маштоц, член ОМУСА
E-mail: hovikavanesow@gmail.com
9. **Ավետիսյան Սուսան** – Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարանի (ՇՏՀ) դասախոս, տ.գ.թ., դոցենտ
Avetisyan Susan – Lecturer of Shushi Technological University (ShTU), Candidate of Economics, Associate Professor
Аветисян Сусан – преподаватель Шушинского технологического университета (ШТУ), к.э.н., доцент
E-mail: susanna-avetisyan00@mail.ru
10. **Աֆյան Նադեժդա** – Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի (ՀՊՏՀ) դասախոս, տ.գ.թ.
Afyan Nadezhda - Lecturer of Armenian State University of Economics (ASUE), Candidate of Economics
Афян Надежда – преподаватель Армянского государственного экономического университета (АГЭУ), к.э.н.
E-mail: nafyan@rambler.ru
11. **Բալայան Չինաիդա** - ԱրՊՀ դասախոս, ք.գ.թ., դոցենտ
Balayan Zinaida – Lecturer of ASU, Candidate of Philology, Associate Professor
Балаян Зинада - преподаватель АрГУ, к.ф.н., доцент
E-mail: zinaida.54@bk.ru
12. **Բալայան Նինա** – ՇՏՀ մագիստրոս, ԱԵԳՄՄ անդամ
Balayan Nina - Master of ShTU, member of UYSSA
Балаян Нина - магистр ШТУ, член ОМУСА
E-mail: balayan96@mail.ru
13. **Բալայան Վահրամ** - Արցախի Հանրապետության Ազգային ժողովի փոխնախագահ, պ.գ.դ., պրոֆեսոր
Balayan Vahram - Vice-Chairman of National Assembly of the Republic of Artsakh, Doctor of History, Professor
Балаян Ваграм - вице-спикер Национального собрания Республики Арцах, д.и.н., профессор
E-mail: vahrambalayan@mail.ru
14. **Բալասանյան Գրիգոր**- ԵՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ, պ.գ.թ., դոցենտ
Balasanjan Grigor - Lecturer of YSU, member of UYSSA, Candidate of History, Associate Professor
Баласанян Григор - преподаватель ЕГУ, член ОМУСА, к.и.н., доцент
E-mail: grigorbalasanjan@mail.ru
15. **Բաղդասարյան Ալիսա** - ք.գ.թ.
Baghdasaryan Alisa – Candidate of Philology
Багдасарян Алиса - к.ф.н.
E-mail: sasun.81@mail.ru

16. **Բարխուդարյան Լուսինե** – ԱրՊՀ մագիստրոս, ԱԵԳՄՍ անդամ
Barkhudaryan Lusine - Master of ASU, member of UYSSA
Бархударян Лусинэ – магистр АрГУ, член ОМУСА
E-mail: barkhudaryan.lusine@gmail.com
17. **Գալստյան Անի** – ՀՈՀ դասախոս
Galstyan Ani – Lecturer of ARU
Галстян Ани - преподаватель РАУ
E-mail: ani.galstyan@rau.am
18. **Գալստյան Խաչիկ** - ԵՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՍ պատվավոր անդամ, ք.գ.դ., դոցենտ
Galstyan Khachik- Lecturer of YSU, honorary member of UYSSA, Doctor of Political Sciences, Associate Professor
Галстян Хачик - преподаватель ЕГУ, почётный член ОМУСА, д.п.н., доцент
E-mail: khgalstyan@yahoo.com
19. **Գասպարյան Աբրահամ** - ԵՊՀ դասախոս, ք.գ.թ., դոցենտ
Gasparyan Abraham - Lecturer of YSU, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
Гаспарян Абраам - преподаватель ЕГУ, к.п.н., доцент
E-mail: abrahamgasparyan@gmail.com
20. **Գափոյան Գառնիկ** - ՀՀ ՊԿԱ մագիստրոս
Garoyan Garnik – Master of PAA RA
Гапоян Гарник - магистр АГУ Республики Армения
E-mail: garoyan93@gmail.com
21. **Գևորգյան Մարինե** – ԵՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՍ անդամ, պ.գ.թ., դոցենտ
Gevorgyan Marine – Lecturer of YSU, member of UYSSA, Candidate of History, Associate Professor
Геворкян Марине - к.и.н., доцент, ЕГУ, член ОМУСА
E-mail: marine.gevorgyan@ysu.am
22. **Գրիգորյան Կարեն** – ՀՊՏՀ, ամբիոնի վարիչ, տ.գ.թ., դոցենտ
Grigoryan Karen – Head of the Chair of ASUE, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Григорян Карен - АГЭУ, заведующий кафедрой, к.э.н., доцент
E-mail: kgrigoryanh@mail.ru
23. **Դանիելյան Նատելլա** - ԱՀ պետնախարարի աշխատակազմի աշխատակից
Danielyan Natella - employee of administration of State Minister of the Republic of Artsakh
Даниелян Нателла – сотрудник аппарата госминистра Республики Арцах
E-mail: natella.danielyan@gmail.com
24. **Դավոյան Սամսոն** - ԵՊՀ դասախոս, տ.գ.դ., պրոֆեսոր
Davoyan Samson – Lecturer of YSU, Doctor of Economic Sciences, Professor
Давоян Самсон - преподаватель ЕГУ, д.э.н., профессор
E-mail: samsondavoyan2014@gmail.com

- 25. Դոլուխանյան Անուշ** – ԱրԴՅ հայցորդ, ԱԵԳՄՄ անդամ
Dolukhanyan Anush – PhD student of ArSU, member of UYSSA
 Долуханян Ануш - соискатель АрГУ, член ОМУСА
 E-mail: anush_dolukhanyan@mail.ru
- 26. Եղիազարյան Արման** - ԵԴՅ սիյուլոքագիտության ամբիոնի վարիչ, պ.գ.դ., դոցենտ
Yeghiazaryan Arman - Head of the Chair on Diaspora Studies of YSU, Doctor of History, Associate Professor
 Егиазарян Арман - заведующий кафедрой диаспороведения ЕГУ д.и.н., доцент
 E-mail: armanyeghiazaryan@ysu.am
- 27. Եվստրատով Անտոն** – ՅՌՅ դասախոս, պ.գ.թ.
Evstratov Anton - Lecturer of ARU, Candidate of History
 Евстратов Антон - преподаватель РАУ, к.и.н.
 E-mail: anton_nastoyashiy@mail.ru
- 28. Էլիբեգովա Անժելա** – Երևանի պետական լեզվա հասարակագիտական համալսարանի (ԵՊԼՅ) դասախոս, ք.գ.թ., դոցենտ
Elibegova Anzhela – Lecturer of Yerevan State University of Languages and Social Sciences (YSULSS)
 Элибегова Анжела – преподаватель Ереванского государственного лингвистического университета (ЕГЛУ), к.п.н., доцент
 E-mail: elibegova@gmail.com
- 29. Ջեյմո Մարեկ** – Յոզեֆ Ռուսեցկու անվան Օլշտինի համալսարանի պրոֆեսոր, ք.գ.դ. (ք. Օլշտին, Լեհաստան)
Zejmo Marek - Doctor of Political Sciences, Professor of Józef Ruziecki Olsztyn University (Olsztyn, Poland)
 Жэймо Марек - профессор Ольштынского университета имени Йозефа Русецкого, д.п.н. (г. Ольштын, Польша)
 E-mail: marek-zejmo@wp.pl
- 30. Լուխտերհանդտ Օտտո** - Համբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր, ի.գ.դ. (ք.Համբուրգ, Գերմանիա)
Luchterhandt Otto - Doctor of Law, Professor (Hamburg, Germany)
 Люхтерхандт Отто – доктор юридических наук, профессор (г.Гамбург, Германия)
 E-mail: ottolucht@arcor.de
- 31. Խալատյան Արտաշես** - ԵԴՅ ասպիրանտ, ԱԵԳՄՄ անդամ, փաստաբան
Khalatyan Artashes – PhD student of YSU, member of UYSSA, advocate
 Халатян Арташес - аспирант ЕГУ, член ОМУСА, адвокат
 E-mail: artashes.khalatyan@mail.ru
- 32. Խաչատրյան Շուշան** – ԱրԴՅ գրականության և լրագրության ամբիոնի վարիչ, ԱԵԳՄՄ անդամ, ք.գ.թ., դոցենտ
Khachatryan Shushan - Head of the Chair of Literature and Journalism of ASU, member of UYSSA, Candidate of Philosophy, Associate Professor

Хачатрян Шушан - заведующая кафедрой литературы и журналистики АрГУ, член ОМУСА, к.ф.н., доцент

E-mail: shush22@yandex.ru

- 33. Հայրիյան Եվգենյա** - ԱրՊՀ դասախոս, ԱԵԳՄՍ անդամ, տ.գ.թ., դոցենտ
Hayriyan Yevgenya – Lecturer of ASU, member of UYSSA, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Айриян Евгения - преподаватель АрГУ, член ОМУСА, к.э.н., доцент

E-mail: evgenyahayriyan@mail.ru

- 34. Հարությունյան Ավետիք** - Արցախի Հանրապետության Նախագահի աշխատակազմի Անվտանգության խորհրդի աշխատանքների ապահովման բաժնի վարիչ, ԱրՊՀ, ՄՄՀ դասախոս, ԱԵԳՄՍ հիմնադիր նախագահ, ի.գ.թ., դոցենտ

Harutyunyan Avetik – Head of the Department of Organization of Activity of the Security Council of the Administration of President of the Republic of Artsakh, lecturer of ASU and MMU, founding chairman of UYSSA, Candidate of Law, Associate Professor

Аругюнян Аветик - начальник отдела по обеспечению работ Совета безопасности администрации Президента Республики Арцах, учредитель и председатель ОМУСА, преподаватель АрГУ, УММ, к.ю.н., доцент

E-mail: avetiq.hh@aegmm.org

- 35. Հարությունյան Արտակ** - ՀՀ ՊԿԱ դասախոս, փ.գ.թ., դոցենտ
Harutyunyan Artak – Lecturer of PAA RA, Candidate of Philosophy, Associate Professor

Аругюнян Артак - преподаватель АГУ РА, к.ф.н., доцент

E-mail: harartinter@gmail.com

- 36. Հարությունյան Ռոզալյա** - ԱրՊՀ ասպիրանտ և դասախոս, ԱԵԳՄՍ անդամ
Harutyunyan Rozaly - PhD student and Lecturer of ASU, member of UYSSA

Аругюнян Розалия - аспирант и преподаватель АрГУ, член ОМУСА

E-mail: avrozali@mail.ru

- 37. Հարությունյան Վրեժ** – ՄՄՀ ավագ դասախոս, պ.գ.թ.
Harutyunyan Vrezh – senior Lecturer of MMU, Candidate of History

Аругюнян Вреж – старший преподаватель УММ, к.и.н.

E-mail: vrezh1639@mail.ru

- 38. Հովհաննիսյան Գայանե** – ԵՊՀ ասպիրանտ
Hovhannisyán Gayane - PhD student of YSU

Оганнисян Гаяне - аспирант ЕГУ

E-mail: gayane.s.hovhannisyán.1994@mail.ru

- 39. Հովյան Վահրամ** - «Նորավանք» հիմնադրամի ավագ փորձագետ
Hovyan Vahram – senior expert of «Noravank» foundation

Овян Ваграм - старший эксперт фонда «Нораванк»

E-mail: vhovyan@yandex.ru

- 40. Ղևոնդյան Ալեն** - ԵՊՀ դասախոս, ք.գ.թ., դոցենտ
Ghevondyan Alen - Lecturer of YSU, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
Гевондян Ален - преподаватель ЕГУ, к.п.н., доцент
E-mail: al.ghevondyan@gmail.com
- 41. Ղևոնդյան Ռոբերտ** - «Չայկական շահ» գիտա-վերլուծական կենտրոնի փոխնախագահ, ք.գ.թ.
Ghevondyan Robert - Vice-Chairman of scientific and analytical centre «The Armenian Interest», Candidate of Political Sciences
Гевондян Роберт - заместитель председателя научно-аналитического центра «Армянский интерес», к.п.н.
E-mail: robert.gh81@gmail.com
- 42. Մալոյան Արման** - ՀՀ ԿԳՆ Կրթության ազգային ինստիտուտի գլխավոր մասնագետ, պ.գ.թ.
Maloyan Arman – chief specialist of Ministry of Education and Science of Republic of Armenia, Candidate of History
Малоян Арман - главный специалист Национального института образования МОН РА, к.и.н.
E-mail: armanmaloyan@mail.ru
- 43. Մակարյան Լիլիթ** - Եվրոպական համալսարանի դասախոս, պ.գ.թ., դոցենտ
Makaryan Lilit – Lecturer of European University, Candidate of History, Associate Professor
Макарян Лилит – преподаватель Европейского университета, к.и.н., доцент
E-mail: lilit.makarian@mail.ru
- 44. Մանուկյան Վիոլետտա** - ԵՊՀ ասպիրանտ և դասախոս
Manukyan Violetta – PhD student and Lecturer of YSULSS
Манукян Виолетта- аспирант и преподаватель ЕГЛУ
E-mail: manukyan.violetta@gmail.com
- 45. Մարգարյան Մամիկոն** - ՀՀ ԱԺ գլխավոր մասնագետ, ՀՀ ՊԿԱ դասախոս, ք.գ.թ., դոցենտ
Margaryan Mamikon- Chief specialist at the National Assambly of the RA, Lecturer of Public Administration Academy of the RA, Candidate of Political Sciences
Маргарян Мамикон - главный специалист Национального собрания Республики Армения, преподаватель АГУ РА, к.п.н.
E-mail: margaryan.mamikon@gmail.com
- 46. Մարկոսյան Աշոտ** - ԵՊՀ դասախոս, Մագիստրոսական ծրագրի ղեկավար, տ.գ.դ., պրոֆեսոր
Markosyan Ashot – Lecturer of YSU, Head of Masters Program, Doctor of Economic Sciences, Professor
Маркосян Ашот - преподаватель ЕГУ, руководитель магистерской программы, д.э.н., профессор
E-mail: ashotmarkos@rambler.ru

- 47. Մարկոսյան Արմեն** - «Եվրասիա» միջազգային համալսարանի դասախոս, տ.գ.թ.
Markosyan Armen – Lecturer of «Eurasia» International University, Candidate of Economic Sciences
Маркосян Армен - преподаватель международного университета «Евразия», к.э.н.
E-mail: amarkosyan@rgs.am
- 48. Մարկոսյան Մանուշակ** – Համբուրգի համալսարանի ասպիրանտ (բ.Համբուրգ, Գերմանիա)
Markosyan Manushak – PhD student of Hamburg University (Hamburg, Germany)
Маркосян Манушак - аспирант Университета Гамбурга (г.Гамбург, Германия)
E-mail: mmarkosyan@gmx.net
- 49. Մարտիրոսյան Արթուր** - ՀՀ ՊԿԱ մագիստրոս, Մասիս քաղաքի քաղաքապետի օգնական
Martirosyan Artur - Master of PAA RA, assistant to the mayor of Masis city
Мартиросян Артур - магистр АГУ РА, помощник мэра города Масис
E-mail: artur.martirosyan92@gmail.com
- 50. Մինասյան Նելլի** - Խ.Աբովյանի անվան Հայաստանի պետական մանկավարժական համալսարանի (ՀՊՄՀ) դասախոս, պ.գ.թ., դոցենտ
Minasyan Nelli - Lecturer of Armenian State Pedagogical University (ASPU) after Khachatur Abovyan, Candidate of History, Associate Professor
Минасян Нелли - преподаватель Армянского государственного педагогического университета (АГПУ) им. Хачатура Абовяна, к.и.н., доцент
E-mail: minasyan.nelly@mail.ru
- 51. Մնացականյան Անժելա** - ԵՊՀ հայցորդ
Mnatsakanyan Anzhela - PhD student of YSU
Мнацаканян Анжела - соискатель ЕГУ
E-mail: anzhelamnatsakanyan91@gmail.com
- 52. Մնացականյան Արփինե** - ՀՊՏՀ հայցորդ, ԱԵԳՄՄ անդամ
Mnatsakanyan Arpine - PhD student of ASUE, member of UYSSA
Мнацаканян Арпине - соискатель АГЭУ, член ОМУСА,
E-mail: arpine1787@mail.ru
- 53. Մնացականյան Լիդա** - ՀՈՀ ասպիրանտ և դասախոս
Mnatsakanyan Lida - PhD student and Lecturer of ARU
Мнацаканян Лида – преподаватель и аспирант РАУ
E-mail: mnatsakanyan.lida@gmail.com
- 54. Չալիկյան Անահիտ** – ԵՊՀ մագիստրոս
Chalikian Anahit - Master of YSU
Чаликян Анаит – магистр ЕГУ
E-mail: anachalikian@gmail.com
- 55. Չիչոյան Լիլիթ** - ՀՀ ՊԿԱ ասպիրանտ
Chichoyan Lilit - PhD student of PAA RA
Чичоян Лилит - аспирант АГУ РА
E-mail: lilitch@mail.ru

56. **Պետրոսյան Աննա** – ՄՄՅ դասախոս, մ.գ.թ., դոցենտ
Petrosyan Anna - Lecturer of MMU, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Петросян Анна – преподаватель УММ, к.п.н., доцент
E-mail: anna.petrosyan5@gmail.com
57. **Պետրոսյան Մարգարիտ** - ԵՊԼՅ ասպիրանտ և դասախոս
Petrosyan Margarit - PhD student and Lecturer of YSULSS
Петросян Маргарит - аспирант и преподаватель ЕГЛУ
E-mail: petrossianmaga@gmail.com
58. **Պողոսյան Լիլիթ** - ԵՊՅ դասախոս, պ.գ.թ., դոցենտ
Poghosyan Lilit - Lecturer of YSU, Candidate of History, Associate Professor
Погосян Лилит - преподаватель ЕГУ, к.и.н., доцент
E-mail: lilithpoghosyan@yahoo.com
59. **Սարգսյան Արփինե** - ԶՊՏԶ Գյումրու մասնաճյուղի հայցորդ
Sargsyan Arpine - PhD student of ASUE Gyumri branch
Саргсян Арпине - соискатель Гюмрийского филиала АГЭУ
E-mail: arpinesargsyan1994@gmail.com
60. **Սարգսյան Լիլիթ** - ԶՌԶ մագիստրատուրայի ուսանող
Sargsyan Lilit - student of Master course of ARU
Саркисян Лилит - студентка магистратуры РАУ
E-mail: sargsyan.lilit.97@gmail.com
61. **Սարգսյան Հայկ** - ԵՊՅ տնտեսագիտության և կառավարման ֆակուլտետի դեկան, տ.գ.դ., պրոֆեսոր
Sargsyan Hayk - Dean of the faculty of Economics and Management, Doctor of Economic Sciences, Professor
Саргсян Гайк - декан факультета экономики и управления ЕГУ, д.э.н., профессор
E-mail: sargsyan.yso@gmail.com
62. **Սարոյան Գալուստ** - Երևանի թատրոնի և կինոյի պետական ինստիտուտի ուսանող
Saroyan Galust - student of Yerevan State Institute of Theatre and Cinema
Сароян Галуст - студент Ереванского государственного института театра и кино
E-mail: galust_saroyan@edu.aua.am
63. **Սիբիրսկայա Ալբինա** - Բելառուսի ԳԱԱ ավագ գիտաշխատող (ք.Մինսկ, Բելառուս)
Sibirskaya Albina - Senior Researcher of NAS of Belarus (Minsk, Belarus)
Сибирская Альбина - старший научный сотрудник НАН Беларуси (г.Минск, Беларусь)
E-mail: kordik2004@mail.ru
64. **Սիմոնյան Գուրգեն** - ՀՀ ԳԱԱ գիտաշխատող, ք.գ.թ.
Simonyan Gurgen - researcher of NAS RA, Candidate of Political Sciences
Симонян Гурген – научный сотрудник НАН РА, к.п.н.
E-mail: gurgensimonyan4@gmail.com

- 65. Սչանյան Արմինե** - ԶՊՏՀ դասախոս, տ.գ.թ., դոցենտ
Schanyan Armine - Lecturer of ASUE, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Счанян Армине – преподаватель АГЭУ, к.э.н., доцент
E-mail: am-80@mail.ru
- 66. Ստեփանյան Իվետա** – ԶՌՀ հայցորդ և դասախոս
Stepanyan Iveta - PhD student and Lecturer of ARU
Степанян Иветта - соискатель и преподаватель РАУ
E-mail: ivetsatepanyan@gmail.com
- 67. Ստեփանյան Խաչատուր** – ԶՊՄՀ դասախոս, պ.գ.դ., դոցենտ
Stepanyan Khachatur - Lecturer OF ASPU, Doctor of History, Associate Professor
Степанян Хачатур - преподаватель АГПУ, д.и.н., доцент
E-mail: kh.stepanyan@gmail.com
- 68. Սևումյան Արմինե** - ԱՀ գյուղատնտեսության նախարարության աշխատակից, ԱԵԳՄՄ անդամ
Sevumyan Armine - employee of the Ministry of Agriculture of RA, member of UYSSA
Севумян Армине - сотрудник министерства сельского хозяйства Республики Арцах, член ОМУСА
E-mail: armine.sevumyan@mail.ru
- 69. Վարդազարյան Սերգեյ** - ԶՌՀ ավագ գիտաշխատող, ք.գ.թ.
Vardazaryan Sergey - senior researcher, ARU, Candidate of Political Sciences
Вардазарян Сергей - старший научный сотрудник РАУ, к.п.н
E-mail: sss001@list.ru
- 70. Օհանյան Սոֆյա** - ԶՊՏՀ դասախոս, ԱԵԳՄՄ անդամ, փ.գ.թ., դոցենտ
Ohanyan Sofya - Lecturer, ASUE, member of UYSSA, Candidate of Philosophy, Associate Professor
Оганян Софья – преподаватель АГЭУ, член ОМУСА, к.ф.н., доцент
E-mail: sofyaohanyan@mail.ru
- 71. Օսիպյան Բորիս** - ի.գ.թ., դոցենտ (ք.Բոստոն, ԱՄՆ)
Osipyuan Boris - Candidate of Law, Associate Professor (Boston, USA)
Осипян Борис - к.ю.н., доцент (г.Бостон, США)
E-mail: artos5@mail.ru

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ **CONTENTS** **СОДЕРЖАНИЕ**

ԵՂՅ ռեկտոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, «Գիտական Արցախ» պարբերականի խմբագրական խորհրդի նախագահ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Արամ Սիմոնյանի ողջույնի խոսքը.....4

Welcome message of YSU Rector, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Armenia, Chairman of the Editorial Council of the Journal «Scientific Artsakh», Doctor of History, Professor Aram Simonyan.....5

Приветственное послание ректора ЕГУ, члена-корреспондента НАН Республики Армения, председателя редакционного совета журнала «Научный Арцах», доктора исторических наук, профессора Арама Симоняна.....6

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ, ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ
HISTORY, PHILOSOPHY
ИСТОРИЯ, ФИЛОСОФИЯ

Վահրամ Բալայան. Պետականության պատմական և գաղափարական դրսևորումներն Արցախում 17-րդ դարի վերջերից մինչև մեր օրերը.....7
Vahram Balayan. Historical and Ideological Manifestations of Statehood in Artsakh from the end of the 17th Century to our Days

Ваграм Балаян. Исторические и идеологические проявления государственности в Арцахе с конца 17 века по наши дни

Արման Եղիազարյան. Հայոց պետականության պատմության ուսանելի էջերից. Արշակ Բ-ի դարաշրջանը..... 15
Arman Yeghiazaryan. An Instructive Page of Armenian Statehood History: the Epoch of Arshak II

Арман Егиазарян. Одна из поучительных страниц истории армянской государственности: эпоха Аршака II

Խաչատուր Ստեփանյան. Արցախի խորհրդայնացումը.....22
Khachatur Stepanyan. The Sovietization Of Artsakh
Хачатур Степанян. Советизация Арцаха

Իսկուհի Ավանեսյան. Զեռոլայն Զոքսի բարոյական և նյութական աջակցությունն Արցախի Հանրապետությանը պատերազմի օրերին և հետագայում.....26
Iskuhi Avanesyan. Caroline Cox's Moral and Political Support to the Artsakh Republic During and after the War

Искуи Аванесян. Моральная и материальная поддержка Кэролайн Кокс Республике Арцах в период войны и в дальнейшем

Զինաիդա Բալայան. Ղևոնդ Ալիշանի «Արցախ» երկը.....30
Zinaida Balayan. The «Artsakh» Composition by Ghevond Alishan
Зинаида Балаян. Произведение «Арцах» Гевонда Алишана

Մարինե Գևորգյան. Ներքաղաքական զարգացումները Հայաստանի Հանրապետությունում 1999-2003թթ.....36
Marine Gevorgyan. Intra-Political Processes in the Republic Of Armenia in 1999-2003
Марине Геворкян. Внутриполитические процессы в Республике Армения в 1999-2003 гг.

- Աստոն Եվստրատով.** Ձախ քաղաքական շարժումները Հայաստանում XX- XXI դդ. նրանց դերը պետության կայացման ու զարգացման գործում և հեռանկարները.....42
Anton Evstratov. Left Political Movements in Armenia in the Xx - Xxi Century: the Role in the Formation and Development of the State and Prospects
Антон Евстратов. Левые политические движения в Армении в XX – XXI веках: роль в становлении и развитии государства и перспективы
- Վրեժ Հարությունյան.** Բարեգործական ընկերությունների և բարերարների սոցիալ-տնտեսական գործունեությունից Շուշիում XIX դարում.....47
Vrezh Harutyunyan. From the History of the Socio-Economic Activities of Charitable Organizations and Philanthropists in Shushi (19th Century)
Вреж Арутюнян. Из истории социально-экономической деятельности благотворительных организаций и меценатов в Шуши (XIX век)
- Արման Մալոյան.** Արևմտյան Հայաստանում հայոց պետականության դրսևորումների առաջացման և գոյատևման հանգամանքների շուրջ (XVIII դարի երկրորդ կես – XIX դարի առաջին քառորդ).....53
Arman Maloyan. On the Circumstances of Formation and Persistence of Manifestations of Armenian Statehood in Western Armenia (Second Half XVIII - First Quarter of the XIX Century)
Арман Малоян. Об обстоятельствах возникновения и существования армянской государственности в Западной Армении (вторая половина XVIII – первая четверть XIX века)
- Լիլիթ Սակարյան.** Հայոց եկեղեցու ներդրումը մայիսյան հերոսամարտերում.....60
Lilit Makaryan. The Contribution of the Armenian Church in the May Heroic Battles in 1918
Лилит Макарян. Вклад армянской церкви в героических майских сражениях 1918г.
- Նելլի Մինասյան.** Հայկական պետականության արտաքին քաղաքական մարտահրավերների շուրջ (Երրորդ Հանրապետության շրջան).....65
Nelli Minasyan. About Foreign Political Challenges of Armenian Statehood (Period of the Third Republic)
Нелли Минсян. О внешнеполитических проблемах армянской государственности (период Третьей Республики)
- Լիլիթ Պողոսյան.** Վազգեն Ա Վեհափառը և Հայաստանի Անկախացումը.....72
Lilit Poghosyan. His Holiness Vazgen I and Armenian's Independence
Лилит Погосян. Его Святейшество Вазген I и независимость Армении
- Սոֆյա Օհանյան.** Երվանդ Ֆրանգյանի համադրական մոնիզմը XX դարասկզբի հայ ազգային կեցության մարտահրավերների համատեքստում.....76
Sofya Ohanyan. Yervand Frangyan's Synthetic Monism in the Context of Challenges of Armenian National Existence of the Beginning of the 20th Century
Софья Оганян. Синтетический монизм Ерванда Франгяна в контексте вызовов армянского национального бытия начала XX века
- Նարինե Ավագիմյան.** Ժողովրդագրական իրավիճակը շուշիում 1813-1917թթ.....81
Narine Avagimyan. The Demographic Situation in Shoushi in 1813-1917
Нарине Авагимян. Демографическая ситуация в Шуши в 1813-1917 годах

Գայանե Հովհաննիսյան. Արցախյան հերոսամարտի պատմությունից (1920թ.)....85
Gayane Hovhannisyán. From the History of Artsakh Battle (1920)
Гаяне Оганнисян. Из истории арцахской битвы (1920 год)

Մանուշակ Սարկոսյան. Արմին Թ. Վեգները և Հայոց Պետականությունը.....90
Manushak Markosyan. Armin T. Wegner and Armenian Statehood
Манушак Маркосян. Армин Т. Вегнер и армянская государственность

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
JURISPRUDENCE
ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

Օտտո Լուխտերհանդտ. Հայոց պետականության պատմական փորձն ու դասերը.
 հայացք կողքից..... 95
Otto Luchterhandt. Historical Experience and Lessons of the Armenian Statehood: a View
 from Outside
Отто Люхтерхандт. Исторический опыт и уроки армянской государственности –
 взгляд со стороны

Ավետիք Հարությունյան. Արցախի Հանրապետության Սահմանադրության
 մեկնաբանությունները որպես պետականության ամրապնդման կարևոր
 գործոն.....103
Avetik Harutyunyan. Commentary to the Constitution of the Republic of Artsakh as an
 Important Factor of Strengthening the State
Аветик Арутюнян. Комментарии к Конституции Республики Арцах как важный
 фактор укрепления государственности

Բորիս Օսիպյան. Հայոց իրավագիտակցության պատմության իմաստը..... 111
Boris Osipyan. The Essence of the Armenians Legal Consciousness
Борис Осипян. Смысл истории армянского правосознания

Արտաշես Խալաթյան. Հայաստանի թավշյա հեղափոխության սահմանադրական-
 քաղաքական ուրվագիծը..... 126
Artashes Khalatyan. Constitutional and Political Circuit of the Velvet Revolution in Armenia
Арташес Халатян. Конституционный и политический контур бархатной революции в
 Армении

Լուսինե Բարխուդարյան. Արցախի Հանրապետության Գերագույն դատարանի
 կողմից իրավական ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը
 որոշելու գործերի քննության իրավաբանական հետևանքները.....137
Lusine Barkhudaryan. Legal Consequences of the Cases Determined by the Supreme Court
 of the Republic of Artsakh with the Compliance of Legal Acts with the Constitution
Лусинэ Бархударян. Юридические последствия дел по определению Верховным судом
 Республики Арцах соответствия правовых актов Конституции

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԲԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
INTERNATIONAL RELATIONS, POLITICAL SCIENCE
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ, ПОЛИТОЛОГИЯ

Խաչիկ Գալստյան. Արցախյան հիմնախնդիրը հայոց Նորոյրյա պետականության կայացման համատեքստում..... 142

Khachik Galstyan. The Artsakh Issue in the Context of the Establishment of the Modern Armenian Statehood

Хачик Галстян. Арцахская проблема в контексте становления современной Армянской государственности

Մարեկ Շեյմո. Զաղաքական փոփոխությունների հիմնական ուղղությունները Հայաստանում..... 148

Marek Zejmo. Modern Directions of Political Changes in Armenia

Марек Жэймо. Современные направления политических изменений в Армении

Աբրահամ Գասպարյան, Անահիտ Չալիկյան. Ղարաբաղյան պատերազմի ազդեցությունը հայ-թուրքական հարաբերությունների վրա 1990-1992թթ..... 156

Abraham Gasparyan, Anahit Chalikyanyan. The Impact Of The Nagorno-Karabakh Conflict On The Armenian-Turkish Relations In 1991-1992

Абраам Гаспарян, Анаит Чаликян. Влияние Карабахской войны на армяно-турецкие отношения в 1990-1992 гг.

Ալեն Դևոնյան. «Հավաքական անվտանգության» ու «կանխարգելիչ ինքնապաշտպանության» պարադիգմները ՀՀ ռազմական անվտանգության ապահովման դիսկուրսում..... 162

Alen Ghevondyan. Collective Security and Preventive Self-Defence Paradigms in Military Security Discourse of the Republic of Armenia

Ален Гевондян. Парадигмы коллективной безопасности и превентивной обороны в дискурсе военной политики и политики в области безопасности Республики Армения

Անժելա Էլիբեգովա, Հովիկ Ավանեսով. Հայաստանյացիները ադրբեջանական ուսումնական հաստատություններում և դրա ազդեցությունը հայկական պետականության անվտանգության վրա..... 168

Anzhela Elibegova, Hovik Avanesov. Anti-Armenian Policy in Azerbaijan Educational Institutions and its Influence on Safety of Armenian Statehood

Анжела Элибегова, Овик Аванесов. Армянофобия в азербайджанских образовательных учреждениях и ее влияние на безопасность Армянского государства

Արտակ Հարությունյան. Պետության ռազմական անվտանգության ներուժը..... 173

Artak Harutyunyan. Potential of the State Military Security

Артак Арутюнян. Потенциал военной безопасности государства

Գրիգոր Բալասանյան. Հեղափոխությունը Հայաստանում և դրա հնարավոր ազդեցությունը ղարաբաղյան բանակցային գործընթացի վրա..... 182

Grigor Balasanyan. The Revolution in Armenia and its Possible Influence on the Negotiation Process of Nagorno-Kharabakh Conflict

Григор Баласанян. Революция в Армении и ее вероятное влияние на переговорный процесс по урегулированию нагорно-карабахского конфликта

- Գուրգեն Սիմոնյան.** Արցախի Հանրապետության պետական ապարատի զարգացման հեռանկարները երկպալատ օրենսդիր իշխանությամբ հայկական դաշնային պետության կազմում.....186
Gurgen Simonyan. The Perspectives of the Development of the State Apparatus of the Republic of Artsakh in the Armenian Federal State with Bicameral Legislative Structure.
- Գурген Симонян.** Перспективы развития государственного аппарата Республики Арцах в составе федеративного армянского государства с двухпалатным органом законодательной власти
- Մամիկոն Մարգարյան.** Համագործակցության մշակույթը՝ որպես ազգային անվտանգության ապահովման գործընթաց.....193
Mamikon Margaryan. Cooperation Culture as Process of Providing of the National Security
Мамикон Маргарян. Культура сотрудничества как процесс обеспечения национальной безопасности
- Ռոբերտ Ղևոնդյան.** Զաղաքացիական հասարակության զարթոնքը՝ թավշյա հեղափոխության համատեքստում.....201
Robert Ghevondyan. Civil Society Awakening in the Context of Velvet Revolution
Роберт Гевондян. Расцвет гражданского общества в контексте бархатной революции
- Սերգեյ Վարդազարյան.** Ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման առանձնահատկություններն ու հեռանկարները.....205
Sergey Vardazaryan. Peculiarities and Prospects of the Karabakh Conflict Arrangement
Сергей Вардазарян. Особенности и перспективы урегулирования карабахского конфликта
- Անժելա Մնացականյան.** ՀՀ ռազմական քաղաքականությունը, որպես պետականության ամրապնդման երաշխիք.....212
Anzhela Mnatsakanyan. Military Policy of the Republic of Armenia as Guarantee of Strengthening State
Анжела Мнацакян. Военная политика Республики Армении как гарантия укрепления государственности
- Լիլիթ Չիչոյան.** Կառավարող ընտրանու պատասխանատվությունը Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացման գործընթացում.....217
Lilit Chichoyan. The Responsibility of Ruling Elite in the Process of Youth Political Socialization
Лилит Чичоян. Ответственность правящей элиты в процессе политической социализации молодежи
- Մանե Աթիկյան.** Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես լիդերության գործառույթ.....222
Mane Atikyan. Political Socialization of Youth as a Function of Leadership
Мане Атикян. Политическая социализация молодежи как функция лидерства
- Մարգարիտ Պետրոսյան.** Միջնորդների դերը անլուծելի հակամարտությունների կարգավորման գործընթացում: Արցախի դեպքը.....228
Margarit Petrosyan. The Role of Mediators in the Process of Conflict Resolution: The Case of Artsakh
Маргарит Петросян. Роль посредников в процессе урегулирования неразрешимых конфликтов на примере Арцаха

Վահրամ Յովյան. Հայկական սփյուռքի անվտանգության մարտահրավերները և հայրենադարձության խնդիրը.....233
Vahram Hovyan. The Security Challenges of the Armenian Diaspora and the Problem of Repatriation

Ваграм Овян. Вызовы безопасности армянской диаспоры и проблема репатриации

Վիոլետտա Մանուկյան. Հետկոնֆլիկտային պետականության կայացման մարտահրավերները. Արցախի դեպքը.....243

Violetta Manukyan. The Challenges of Post-Conflict Stateness: The Case of Artsakh

Виолетта Манукян. Вызовы постконфликтной государственной состоятельности на примере Арцаха

Արթուր Մարտիրոսյան. Զաղաքական մշակույթը և երիտասարդության սոցիալա-կանացման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում.....249
Artur Martirosyan. Political Culture and the Problems of Socialization of Youth in the Republic of Armenia

Артур Мартиросян. Политическая культура и вопросы социализации молодежи в Республике Армения

Գառնիկ Գափոյան. Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը՝ որպես կուսակցական համակարգի գործառույթ.....255

Garnik Gapoyan. The Political Socialization of the Youth as a Function of the Party System

Гарник Гапоян. Политическая социализация молодежи как функция партийной системы

Նատելլա Դանիելյան. Հանրային կապերի զարգացման միտումները և պետական PR-ը Արցախի Հանրապետության կառավարման համակարգում.....260

Natella Danielyan. Public Relations Development Tendencies and the State PR within the Management System of the Artsakh Republic

Нателла Даниелян. Тенденции развития связей с общественностью и государственного PR в системе управления Республики Арцах

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ECONOMICS

ЭКОНОМИКА

Աշոտ Մարկոսյան, Արմեն Մարկոսյան. Տնտեսական ինտեգրացիայի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում և Արցախի Հանրապետությունում.....266

Ashot Markosyan, Armen Markosyan. Problems of Economic Integration of the Republic of Armenia and the Republic of Artsakh

Ашот Маркосян, Армен Маркосян. Проблемы экономической интеграции Республики Армения и Республики Арцах

Հայկ Սարգսյան. Պետության կայացվածության և սահմանադրականության փոխառնչությունները.....283

Hayk Sargsyan. Interactions Between Constitutionalism and the Condition of the State

Гайк Саргсян. Взаимодействие между конституционализмом и состоятельностью государства

- Սամսոն Դավոյան.** Հարավկովկասյան երկրներում իրականացված վերափոխումների համեմատական արդյունավետության գնահատումը.....291
Samson Davoyan. The Assessment of the Comparative Effectiveness of Reforms in the South Caucasus Countries
Самсон Давоян. Оценка сравнительной эффективности реформ в Южно-Кавказских странах
- Բագրատ Ասատրյան.** Արցախի և Հայաստանի Հանրապետությունների տնտեսությունների զարգացման հիմնահիմքերն ու հեռանկարները.....300
Bagrat Asatryan. Problems and Prospects of the Development of Artsakh and Armenian Economies
Баграт Асатрян. Проблемы и перспективы развития экономик республик Арцах и Армении
- Արմինե Սչանյան.** Արցախի Հանրապետության և Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեների ձևավորման փուլերի համեմատականը.....308
Armine Schanyan. Comparison of the Phases of the Formation of State Budgets of Republic of Artsakh and Republic of Armenia
Армине Счанян. Сравнение фаз формирования государственных бюджетов Республики Арцах и Республики Армения
- Եվգենյա Հայրիյան.** Արցախի Հանրապետության տնտեսության ձեռքբերումներն ու արդի մարտահրավերները.....314
Yevgenya Hayriyan. Achievements and Modern Challenges of Artsakh Republic Economy
Евгения Айриян. Достижения и современные вызовы экономики Республики Арцах
- Կարեն Գրիգորյան.** ՀՀ տնտեսության իրական և ֆինանսական հատվածների տնտեսագիտական մեկնաբանումների վերլուծությունը.....320
Karen Grigoryan. Analysis of Economic Observations of Real and Financial Sectors of the Economy of Republic of Armenia
Карен Григорян. Анализ экономических интерпретаций реального и финансового секторов экономики Республики Армения
- Նադեժդա Աֆյան.** Էկոլոգիական ապահովագրության ներդրման անհրաժեշտությունը կայուն զարգացմանը համընթաց.....325
Nadezhda Afyan. The Necessity to Introduce Ecological Insurance in Line with Sustainable Development
Надежда Афян. Необходимость внедрения экологического страхования одновременно с устойчивым развитием
- Նարինե Ավանեսյան.** Չճանաչված պետությունների բանկային գործունեության կայացման ու զարգացման առանձնահատկությունները հետխորհրդային տարածաշրջանում.....330
Narine Avanesyan. The Features of the Formation and Development of the Banking System of Unrecognized States in the Post-Soviet Space
Нарине Аванесян. Особенности становления и развития банковской деятельности непризнанных государств на постсоветском пространстве

- Սուսան Ավետիսյան, Նինա Բալայան.** Արցախի Հանրապետությունը թվային տնտեսության և ինովացիոն համակարգերի զարգացման նոր օրակարգում.....336
Susan Avetisyan, Nina Balayan. The Republic of Artsakh on a New Agenda for the Development of Digital Economy and Innovation Systems
- Сусан Аветисян, Нина Балаян.** Республика Арцах в новой повестке развития цифровой экономики и инновационных систем
- Ալբինա Սիբիրսկայա.** Եվրասիական Տնտեսական Միության (ԵԱՏՄ) տարածքում արժույթային մուրթուն ստեղծելու համար նախապայմաններ.....342
Albina Sibirskaia. The Possibility of Creating a Monetary Union in the Territory of the EAEU
- Альбина Сибирская.** Возможность создания валютного союза на территории стран ЕАЭС
- Արփինե Մնացականյան.** Արցախի Հանրապետության տնտեսությունը 2018թ ապաստիլիքներին ընդառաջ.....347
Argpine Mnatsakanyan. The Economy of the Republic of Artsakh – Heading to the Expectations of the Year 2018
- Арпине Мнацакян.** Экономика Республики Арцах в 2018 году – навстречу ожиданиям
- Արփինե Սարգսյան.** Տնտեսության մրցունակության նորարարական հիմքը.....353
Argpine Sargsyan. Innovative Base of Economic Competitiveness
- Арпине Саргсян.** Инновационная база экономической конкурентоспособности
- Անի Գալստյան.** Արժույթային փոխարժեքի ազդեցությունն արտահանման ծավալի վրա.....358
Ani Galstyan. The Impact of Exchange Rate on the Volume of Export
- Ани Галстян.** Влияние валютного курса на объем экспорта
- Իվետա Ստեփանյան.** ՊՂԿ աշխատանքի խթանումը և մոտիվացիան՝ արդյունավետության առանցքային ցուցանիշների կիրառման հիման վրա.....363
Iveta Stepanyan. The Promotion of Faculty Work and Motivation, Based on the Use of Key Performance Indicators
- Иветта Степанян.** Стимулирование работы и мотивация ППС на основе применения ключевых показателей эффективности
- Լիդա Մնացականյան.** Բանկային պահուստավորման նորմատիվ գործիքի օգտագործման փորձը ֆինանսական համակարգի անկայունության պայմաններում.....367
Lida Mnatsakanyan. Experience of Using the Instrument of the Reserve Ratio in the Conditions of Instability of the Modern Financial System
- Лида Мнацакян.** Опыт использования инструмента норматива банковского резервирования в условиях неустойчивости современной финансовой системы
- Լիլիթ Սարգսյան.** Հայաստանի զարգացման խնդիրներն ու ուղիները որպես փոխանցումներից բարձր կախվածություն ունեցող տնտեսություն.....374
Lilit Sargsyan. Armenia: Economy with High Remittance Dependence. Problems and Ways of Development
- Лилит Саркисян.** Проблемы и пути развития Армении как экономики с высокой трансфертозависимостью

ԼՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ
JOURNALISM, LITERATURE
ЖУРНАЛИСТИКА, ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

- Ալիսա Բաղդասարյան.** Արցախյան մոտիվը Մ.Յովհաննիսյանի «Չեռացող երկրի կարոտը» գրքում.....380
Alisa Baghdasaryan. The Motif of Artsakh in the Book of Hovannisian's «Longing for Leaving the Country»
Алиса Багдасарян. Арцахский мотив в книге М.Ованнисяна «Тоска по уходящей стране»
- Արսեն Առաքելյան.** Պետություն՝ պետության մեջ.....386
Arsen Arakelyan. The State in State
Арсен Аракелян. Государство в государстве
- Շուշան Խաչատրյան.** Արցախը հեղինակավոր պարբերականների էջերում (գերմանական մամուլի օրինակով).....391
Shushan Khachatryan. Artsakh on the pages of authoritative publications (on the example of the German press)
Шушан Хачатрян. Арцах на страницах авторитетных изданий (на примере немецкой прессы)
- Շուշան Խաչատրյան, Գալուստ Սարոյան.** Անկախ Հայաստանի սոցիալ-քաղաքական խնդիրները՝ ըստ ժամանակակից գրողների պատմվածքների.....395
Shushan Khachatryan, Galust Saroyan. Socio-Political Issues of Independent Armenia Based on Short Stories by Contemporary Writers
Шушан Хачатрян, Галуст Сароян. Социально-политические проблемы независимой Армении согласно рассказам современных писателей
- Գայանե Ավագյան.** «Հայրենիք» և «պետություն» գաղափարները 1960-ական թթ. լիբանանահայ մամուլում.....400
Gayane Avagyan. The Concepts «Homeland» and «State» in the Armenian Press of Lebanon in the 1960s
Гаянэ Авагян. Понятия родины и государства в армянской прессе Ливана 60-х годов 20-го века
- Անուշ Դոլուխանյան.** Հայկական դիրքերի գրավման լուսաբանումը արցախյան և ադրբեջանական պաշտոնական մամուլում.....405
Anush Dolukhanyan. Illustration of the Capture of Armenian Positions in Artsakhi and Azerbaijani Official Press
Ануш Долуханян. Освещение захвата армянских позиций в арцахской и азербайджанской официальной прессе

ՄԱՆԿԱԿԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ, ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
PEDAGOGY, PSYCHOLOGY
ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Աննա Պետրոսյան. Համակազմ դասարաններում սովորողների ուսումնական գործունեության ակտիվացման մանկավարժական պայմանները.....409
Anna Petrosyan. Pedagogical Terms Activation of Learning Process in Supportive Schools
Анна Петросян. Педагогические условия для активизации процесса обучения учащихся комплектных школ

Ռոզալյա Հարությունյան. Մարգինալության՝ որպես սոցիալ-հոգեբանական երևույթի դիտարկման փորձ.....415
Rozaly Harutyunyan. The Experience of Looking at Marginality as a Socio-Psychological Phenomenon
Розалия Арутюнян. Опыт рассмотрения маргинальности как социально-психологического явления

Արմինե Սևումյան. Ղեկավարների հուզական ինտելեկտի դրսևորումների վերլուծություն (Արցախի Հանրապետության օրինակով).....419
Armine Sevumyan. Analysis of the Indicators of Emotional Intelligence in Managers (on the Example of the Republic of Artsakh)
Армине Севумян. Анализ проявлений эмоционального интеллекта руководителей (на примере Республики Арцах)

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.....424
INFORMATION ABOUT THE AUTHORS
СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Տեղեկատվություն «Արցախի երիտասարդ գիտնականների և մասնագետների միավորում» հասարակական կազմակերպության գործունեության մասին.....433

Information on the Activities of «Union of Young Scientists and Specialists of Artsakh» NGO.....434

Информация о деятельности общественной организации «Объединение молодых ученых и специалистов Арцаха».....435